

Datum: 2016-12-14

FRANTZWAGNER
SÄLLSKAPET

Remissvar

Kulturdepartementet
Antidiskrimineringsenheten
103 33 STOCKHOLM

Yttrande över SOU2016:44 - Kraftsamling mot antiziganism

Frantzwagner sällskapet deltog vid ett flertal av Kommissionen mot antiziganisms så kallade breda konsultationer (2.1.1) med romska företrädare. Vi oroades då över den brist på transparens och det ytterst begränsade antal representanter som deltog, tillika då anonymt. Således menar vi att Kommissionen mot antiziganisms breda konsultationer med så kallade romska företrädare kan ifrågasättas utifrån ett demokratiskt perspektiv då inga handlingar kan uppvisas rörande vem eller vilka individer och organisationer som deltagit vid dess dialogmöten.

Ur flera avseenden är Kommissionen mot antiziganisms betänkande problematiska. I synnerhet med hänvisning till att man ej beaktat den romska heterogeniteten och ej beaktat de romska gruppernas olika och unika historia. Den omfattande generaliseringen av romer, tolkar vi, som att man vill göra gällande att romer utgör en homogen folkgrupp, vilket rimmar väldigt illa med faktiska förhållanden. Benämningen rom, och romer, tillkom genom minoritetserkännandet, som trädde i kraft den 2:a juni 2000. Landets idag sannolikt största enskilda romska grupp går under självbenämningen resande, resanderomer eller romanifolket och ibland även resandefolket. Resanderomerna är den romska grupp som har den längsta sammanhängande historiska närvaron i Sverige. Det som betecknas som historiskt långa band med Sverige. Den resanderomska gruppen undviker konsekvent benämningen rom. Ordets innebörd är man eller äkta make, på svensk romani. Kvinnor exkluderas alltså i själva begreppet. Ordet rom utgör således inte en självbenämning för den resanderomska gruppen, vilka mer riktigt kunde benämnas som - "de egentliga svenska romerna".

Före minoritetserkännandet delades den romska minoriteten med benämningarna resande ("tattare") och "zigenare". "Zigenare" innefattade då samtliga romska grupper som inte tillhörde den resanderomska gruppen. Idag bygger i stort sett den svensk-romska historien på generaliseringar och sammanblandningar av "tattarnas" och "zigenarnas" skilda historia, vilka nu återges som en. Försättningsvis används begreppen romer och resande. Resanderomerna exkluderas härmed från sin egen historia. Ingen förklaring ges rörande olika begrepp och benämningar, inte heller rörande dess innebörd. Vi menar att detta i flera avseende är ytterst problematiskt, inte minst i och runt Kommissionen mot antiziganisms arbete.

Våra synpunkter

3.5.1 En officiell ursäkt för historiska övergrepp

Vi ställer oss högst tveksamma till frågan om en offentlig ursäkt. Frågan är till vem eller vilka en sådan ursäkt skulle framföras. Inte minst vad en sådan eventuellt skulle avse och innehålla. Frågan är i flera avseenden högst problematisk. I synnerhet då den romska grupp som går under självbenämningen resande utgjort ca 95 % av romerna i Sverige fram till 1960-talet¹. Ett betydande antal av landets romer är senare invandrade. Deras erfarenheter från den svenska statens historiska övergrepp och kränkningar av romer, som behandlas i vitboken, bedömer vi som ytterst marginella. En generell ursäkt ställd till romer medför att den resanderomska gruppen, som varit föremål för en politik som för dem medfört folkmordslignande konsekvenser, exkluderas i ursäkten.

Den romska minoriteten är ytterst heterogen. Romer har levt i landet sedan 500 år och invandring har skett periodvis. Vid sekelskiftet till 1900-talet särskilde staten mellan då nyttillkomna Östeuropeiska romer ("zigenare") och romer med långa historiska band till Sverige ("tattare"). Under 1900-talet gjordes stora skillnader mellan grupperna, och så görs än idag. Staten bedrev en "tattarpolitik", som hade en tydlig utrotningskaraktär, med starka rötter i rasbiologin. Även "zigenarpolitik" bedrevs, men dock av annan karaktär. Den syftade snarare till att fördriva "zigenarna" från landet än att assimilera dem. Inreseförbud för romer rådde mellan 1914 och 1954, först därefter har romer ånyo invandrat till Sverige. I synnerhet från olika Östeuropeiska länder sedan 1970-talet och fortsättningsvis idag. Ofta till följd av de konflikter och förändringar i samhället som skett under senare årtionden, samt till följd av socioekonomisk utsatthet.

Som i ett led att ge upprättelse åt 1900-talets politik gentemot romer bör regeringen säkerställa ett reellt efterlevande av ratificerade internationella konventioner och nationella lagar som syftar till främjandet av romers kultur och språk. Regeringen bör vidare tillsätta betydande ekonomiska resurser i syfte att skapa grundläggande förutsättningar för ett reellt förverkligande. Särskilda satsningar bör genomföras mot de former av romani chib och romsk kultur som nästintill försvunnit under 1900-talets politik mot romer i Sverige.

3.5.2 Minnesmärken, minnesdagar och namn på platser som anspelar på antiziganism

Begrepp som "tattare" och "zigenare" kan i den mån de ingår i ort- och platsnamn ingalunda betecknas som antiziganism. De är tidstypiska begrepp som vittnar om en historisk romsk anknytning till en viss plats. Begreppen ersattes först i samband med minoritetserkännandet år 2000, med ordet rom. Vi menar att platser med "tattar-" och "zigenar-" i namnet utgör vittnesmål om vår historiska närvaro i landet. Trots dagens

¹Kartläggningar; Sou 1923:2, Tattarinventeringen i Malmöhus län 1934, Sociala meddelanden 1944 & 1945.

negativa tolkning av benämningarna utgör platserna i fråga en del av den svensk-romska historien och är en del av det immateriella kulturarvet. Vi menar att det snarare kan tolkas som antiziganism att genomföra namnändringar. Resultatet vore nämligen ett osynliggörande av romernas historiska del i det svenska samhället.

Samtidigt ställer vi oss högst undrande till vem eller vilka organisationer eller individer som kan tänkas ha tolkningsföreträde i frågan. Vi menar att sådana platser utgör ett direkt historiskt arv tillhörande romer med lång historisk anknytning i Sverige.

Vi välkomnar att den 2:a augusti uppmärksammas, som i ett led att belysa offren för nazismens offer i Auschwitzs "Ziguenerlager". I övrigt emotser vi att Förintelsens romska offer får större uppmärksamhet på Förintelsens dag, den 27:e januari.

3.5.3 Tillgängliggöra skolboken och vitboken

Vi menar att såväl skolboken som vitboken absolut inte bör spridas, i synnerhet inte till skolbarn. Materialet har mycket omfattande brister. Skolboken bygger på vitboken, vilken inte är framtaget av oberoende historiker och inom området oberoende experter. Det är för oss också känt att såväl DO, Forum för levande historia som Skolverket avrådde Kommissionen mot antiziganism från att sprida skolboken. Vi menar att vitboksarbetet var underställt regeringen och därmed är innehållet begränsat - av förövaren själv.

Det föreligger en total avsaknad av kvalitativa läromedel om romers historia i Sverige. Skolboken innehåller faktafel vilket medför att den inte uppfyller läromedels kvalitetskrav. Nya läromedel måste tas fram, då av oberoende historiker och experter inom området.

3.5.4 Skånepolisens register

I Sverige har vi en mycket lång historia av kartläggning av romer. Under tidigt 1920-tal, år 1934, under 1942-43 och under 50-talet skapades olika nationella och regionala register över landets romer². Då benämnda som "tattarregister" och "zigenarregister". Detta berörs marginellt i vitboken. Vi menar att lagstiftningen måste stärkas i syfte att bryta den mycket långvariga traditionen att kartlägga romer.

3.6.2 Åtgärder mot diskriminering och hatbrott

Enligt vår mening bör DO få i uppdrag av regeringen att proaktivt genomföra omfattande utbildningssatsningar runt diskrimineringsfrågor. DO bör också få en tydligare roll och ges resurser att kunna driva diskrimineringsärenden till domstol i större omfattning. DOs roll eller uppdrag förefaller ha ändrat karaktär, sedan förra DO - Katri Linna - ersatts. Vi menar att DOs tidigare arbetssätt var att föredra. Frågan om diskriminering och hatbrott bör

² Sou 1923:2, Tattarinventeringen i Malmöhus - Malmöpolisen 1934, Sociala meddelanden 1944 & 1945

införlivas i skolundervisningen. Detta som i ett led att motverka diskriminering och hatbrott på sikt.

3.6.3 Inrättande av en nationell institution för mänskliga rättigheter

Vi stödjer kommissionens förslag till inrättandet av en nationell MR-institution. Vi ser också att en MR-institutions utformning medför att densamme kan ges tydliga uppdrag att rikta särskilda satsningar på särskilt utsatta grupper. Exempelvis ett särskilt uppdrag att verka för att de romer som saknar tillgång till de mänskliga rättigheterna får åtnjuta dem.

3.6.4 Ratificering av internationella rättighetsnormer

Vi välkomnar ratificering av ytterligare ramverk. Samtidigt vill vi betona att dagens gällande konventioner och lagar, såsom ramkonventionen, språkstadgan och minoritetslagstiftningen, endast i undantagsfall efterlevs. Avsaknaden av utkrävbarhet i rättsliga instanser utgör hinder för dess efterlevande. Vi menar att regeringen förr behöver ta krafttag och reglera i lag så att den part som negligerar efterlevandet av idag gällande konventioner och lagar riskerar påföljder och sanktioner. Vi menar att ratificera ytterligare konventioner kan vara bra, om man också kan säkerställa att de efterlevs.

4.2.3 Stärk det romska civilsamhället

Vi välkomnar satsningar som syftar till att stärka det romska civilsamhället. Dock är vi oroade över det faktum att individer inom de nationella minoriteterna tvingas organisera sig inom civilsamhället för att kunna delta inom forum där frågor som berör en avhandlas. Detta då den svenska strukturen bygger på samråd mellan myndighet och civilsamhälle, inte mellan myndighet och enskilda individer.

4.2.4 Utöka sändningstiden av program på romani chib i public service-bolagen SVT, SR och UR

Public service på romani chib behöver utökas kraftigt. Inte minst bör satsningar genomföras i syfte att synliggöra flera varieteter av romani chib. I synnerhet då romani chibs varieteter närmst kan betecknas som olika språk. Några varieteter av romani chib förekommer endast marginellt eller är osynliggjorda inom public service. Talarna har mycket få, om ens några, möjligheter att använda språket. I ett språkrevitaliserande syfte bör extra insatser genomföras gentemot utsatta varieteter av romani chib. Inte minst måste ett krav på kvalitetssäkring implementeras. I betänkandet finns en översättning till resanderomani (svensk romani), som den resanderomska varieteten av romani chib. Texten har spridits till ett stort antal individer, både inom och utom vår organisation, men ingen har hittills lyckats tyda texterna. Detta är djupt oroande, men bekräftar vikten av kvalitetsgranskning.

6.1.1 Tillhandahålla och sprida skolmaterial

Vi menar att inga vidare satsningar ska genomföras på vitboken och skolboken. Böckerna har omfattande brister och uppfyller ingalunda de krav som ställs på skolmaterial i övrigt. Vi menar att nya skolmaterial som berör romer och romers historia måste tas fram. Dessa ska då bygga på seriös och opartisk forskning. Detta som i ett led att presentera en nyanserad och rättvis bild av den svensk-romska historien och romer i Sverige. Vi menar att detta lägger grund för att motverka fördomar om och diskriminering av romer.

6.1.2 Bidrag och stöd till nationella minoritetsgruppen romer

Vi stödjer Kommissionen mot antiziganisms förslag om ökade bidrag och stöd till romska organisationer. Inte minst bör man se över regelverk i syfte att tillgängliggöra stöd och bidrag för individer som inte deltar i civilsamhället. I synnerhet bör språkfrämjande och kulturfrämjande insatser stärkas.

Vi menar att det föreligger en total avsaknad av kvalitativa läromedel om romers historia i Sverige. Skolboken som bygger på regeringskansliets egenproducerade vitbok utgör inget kvalitativt läromedel. Läromedel ska tas fram av fristående och inom området sakkunniga historiker och relevanta experter.

6.1.3 Nationellt center för romska frågor

Vår uppfattning är att det föreligger ett stort behov att instifta ett romskt center med inriktning på romsk kultur, språk och historia. Detta får inte genomföras på bekostnad av dagens förekommande satsningar och bidrag. Inte minst måste tillgängligheten beaktas. Ett romskt center bör ges ett årligt statligt stöd för sin verksamhet och Sveriges olika romska grupper måste ingå i såväl verksamhet som ledning, enligt demokratiska principer.

6.3 Övriga konsekvenser

Vi välkomnar att romer i utanförskap ges stödinsatser att bryta sitt utanförskap, liksom samhällets övriga individer.

Jon Pettersson
Ordförande

Hans Gyllenbäck
Sekreterare